

УДК 821.161.2:82.07

DOI 10.58423/2786-6726/2024-2-153-169

Віраг Емеше, Чонка Тетяна

Екзистенційний вибір героїв на тлі глобальних катастроф у технотрилерах Макса Кідрука «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс»

1. Вступ

За останні десятиліття сучасна українська література значно розширилася новими іменами, темами та жанрами. Важливою постаттю цього розвитку є Макс Кідрук, який за освітою є інженером-енергетиком та автором першого технотрилера в українській літературі. Кідрук також відомий як мандрівник: у свої 40 років він відвідав більше 30 країн світу, включаючи країни Південної Америки, зокрема Еквадор, Чилі та Перу, де й розгортаються події текстів, обраних для нашого дослідження.

Творчість Макса Кідрука стала об'єктом студій багатьох літературознавців, які вивчали різні аспекти його письменницької діяльності.

Людмила Костецька зосередилася на вивченні жанру трилера та образів-символів у романі «Не озирайся і мовчи»: літературознавиця аналізує символи в романі та їхній вплив на сприйняття читачами художнього тексту, а також досліджує жанрові характеристики, які роблять цей роман унікальним у контексті української літератури (Костецька, 2018).

Ольга Мороз аналізувала оніми та їхню роль у створенні атмосферності й автентичності художнього світу в художньому дискурсі Макса Кідрука на матеріалі роману «Твердиня» (Мороз, 2015).

Галина Овсяницька досліджувала жанровий симбіоз та його вплив на динаміку сюжету й сприйняття читачами роману «Доки світло не згасне назавжди» (Овсяницька, 2020).

Інна Пасько здійснила детальний аналіз жанрових і стильових особливостей романів «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс» (Пасько, 2016).

Актуальність даного наукового дослідження зумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, жанр технотрилеру є відносно новим для української літератури і його розвиток та дослідження відкривають нові перспективи для вивчення сучасної літератури в контексті глобальних тенденцій. Твори Макса Кідрука, зокрема «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс», є яскравими зразками цього жанру, тому їх аналіз сприяє розумінню того, як українські автори інтегрують та адаптують міжнародні літературні тенденції у своїх творах.

По-друге, екзистенційна проблематика, що є центральною темою цих романів, має важливе значення для сучасного суспільства. Питання відповідальності науковців за свої винаходи, етичні дилеми, пов'язані з технологічним прогресом, та потенційні небезпеки техногенних катастроф є надзвичайно актуальними в умовах швидкого розвитку науки і техніки. Аналіз цих аспектів у літературному контексті дозволяє глибше зрозуміти та осмислити сучасні соціальні, моральні та етичні виклики.

По-третє, творчість Макса Кідрука як одного з найпопулярніших сучасних українських письменників заслуговує на ретельне літературознавче дослідження. Його романи привертають увагу широкої аудиторії, що свідчить про їхню значущість та впливовість. Дослідження екзистенційної проблематики у творах Кідрука сприятиме підвищенню рівня літературної критики та розширенню знань про сучасну українську літературу.

Метою даного дослідження є аналіз та інтерпретація екзистенційної проблематики в романах Макса Кідрука «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс», зокрема через характеристики поведінки героїв та їх екзистенційний вибір на тлі глобальних катастроф.

Основні методи нашого дослідження – компаративний, культурологічний та психоаналітичний, оскільки сновні теоретичні підходи до розуміння екзистенційної проблематики включають філософсько-антропологічний, культурологічний та психологічний аспекти. Філософсько-антропологічний підхід акцентує увагу на індивідуальному існуванні людини, її пошуках сенсу життя та свободи вибору. Культурологічний аспект зосереджується на взаємодії екзистенційних ідей з культурними та соціальними контекстами. Психологічний підхід досліджує внутрішній світ людини, її переживання та емоційний стан в умовах екзистенційної кризи.

2. Специфіка екзистенційної проблематики в літературі

Сучасна українська література активно досліджує екзистенційні питання буття: свободи, ідентичності, відчуження та відповідальності. Вона звертається до складних тем людської природи та сенсу життя через призму національної ідентичності та історичних обставин, як це роблять Валер'ян Підмогильний, Василь Стус, Оксана Забужко та Макс Кідрук. У світовій літературі ці ж теми розкриваються через глобальні проблеми та індивідуальні кризи, як у творах Жана-Поля Сартра, Альбера Камю та Семюела Беккета. Загалом у літературі екзистенційні мотиви відображають внутрішній світ людини та її боротьбу з абсурдністю існування, однак українські автори часто акцентують на національній специфіці та культурній спадщині, тоді як зарубіжні письменники зосереджуються на універсальних людських проблемах у глобальному контексті.

Екзистенційна проблематика в українській літературі займає особливе місце, відображаючи складні та суперечливі умови життя українського народу. Вітчизняні письменники, звертаючись до теми екзистенції, зосереджуються на питаннях людського буття, свободи, відповідальності, відчуження та абсурдності існування (Лисоколенко-Карпань-Рогова, 2021).

Сучасна українська література продовжує активно розвиватися, відображаючи зміни у суспільстві та звертаючись до складних екзистенційних питань. Письменники досліджують внутрішній світ людини, її духовні пошуки та боротьбу за свободу й гідність в умовах сучасності. У своїх текстах вони створюють глибокі та багатовимірні образи, які відображають суперечливість і складність людського буття.

Макс Кідрук є одним із найяскравіших представників сучасної української літератури, який активно досліджує екзистенційну проблематику у своїх творах. Його романи поєднують елементи наукової фантастики, психологічної драми та соціальних роздумів.

У романах «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс» письменник також розкриває екзистенційну проблематику, досліджуючи можливості штучного інтелекту, взаємини між людиною та її винаходами, а також моральні дилеми, які виникають у світі високих технологій. Герої романів стикаються з питаннями ідентичності, свободи вибору та відповідальності за свої вчинки.

3. Особливості жанру технотрилеру

Технотрилер – це жанр художньої літератури, що досліджує взаємодію людини з реально існуючими технологіями, а насамперед – фатальні помилки у цій взаємодії, що призводять до техногенних катастроф. Це

гібридний жанр, в якому використовуються теми наукової фантастики, воєнної повісті, пригодницького роману та специфічні засоби, притаманні трилерам, які повинні викликати у читачів тривожне очікування, тривогу, страх (Пасько, 2016).

Літературознавиця Уляна Тиха наголошує, що, на відміну від інших жанрів, технотрилери приділяють велику увагу технічним описам. Тільки наукова фантастика може зрівнятися з технотрилерами за рівнем деталізації технологічних аспектів. У таких творах ретельно пояснюються принципи роботи технологій, функціонування живих організмів та причини природних явищ. Проте, на відміну від традиційної фантастики, технотрилери зосереджуються на подіях, які можуть статися вже завтра, а не через десятиліття чи століття, і базуються на сучасних технологіях. Техніка, описана у цих творах, має реальні прототипи або відповідає основним тенденціям сучасної науки, що робить їх схожими на фантастику близького майбутнього (Тиха, 2012, с. 366).

Макс Кідрук називає важливою особливістю технотрилера злиття вигаданого і реального. Автори часто використовують реальні події, технології та наукові досягнення як основу для своїх сюжетів, додаючи до них вигадані елементи. Це створює відчуття реальності та правдоподібності, що особливо цінується читачами.

Технотрилер є унікальним жанром, що поєднує в собі наукову фантастику, трилер і шпигунський роман, пропонуючи читачам захопливі й технологічно насичені історії. Завдяки високому рівню деталізації, напруженому сюжету і складним персонажам технотрилери продовжують займати важливе місце в сучасній літературі, привертаючи увагу широкої аудиторії (Кідрук, 2016).

У 2012 році Кідрук представив свій дебютний художній твір – науково-фантастичний трилер «Бот: Атакамська криза», який критики назвали «першим українським технотрилером». Ця книга пройшла дев'ять перевидань і востаннє була додрукована на початку 2023 року. Наступні роки письменник продовжував працювати у цьому жанрі, випустивши романи «Твердиня» (2013), «Жорстоке небо» (2014), «Бот: Гуаякільський парадокс» (2015), «Зазирни у мої сни» (2016), «Не озирайся і мовчи» (2017) та «Доки світло не згасне назавжди» (2019).

Крім того, Кідрук активно займається популяризацією науки. Він часто виступає з лекціями та презентаціями, де розповідає про наукові концепції, які лежать в основі його романів. Це допомагає не лише збільшити інтерес до творів, але й сприяє підвищенню загальної наукової грамотності серед його аудиторії.

4. Людина і штучний інтелект: проблема самоідентичності

Роман «Бот: Атакамська криза» є першим технотрилером в українській літературі: він поєднує наукову фантастику, технологічні описи та напружений сюжет. Екзистенційні мотиви розкриті в романі через взаємодію людини і штучного інтелекту, а також проблему самоідентичності в умовах технологічного прогресу. Головні герої роману є представниками різних дослідницьких галузей (інженерія, комп'ютерна наука, психологія тощо), що дозволяє автору вводити в текст спеціалізовану лексику і наукові терміни. Проте, навіть у найскладніших ситуаціях, коли життю героїв загрожує небезпека, вони залишаються звичайними людьми зі своїми емоціями і слабкостями. Цей контраст між науково-технологічним фоном і людськими переживаннями створює додатковий рівень напруження і драматизму в романі: стикаючись із різними аспектами штучного інтелекту, вони змушені переосмислювати своє місце у світі, свої цінності та моральні орієнтири. Розвиток технологій, що відбувається занадто стрімко, ставить перед людством нові виклики, змушуючи його переосмислювати фундаментальні поняття життя і смерті, справедливості та моралі.

Найбільш виразною темою роману є протистояння добра і зла, що характерне для есхатологічних мотивів. У тексті наявні апокаліптичні мотиви, теми повстання машин проти людства та руйнівний вплив науки і технологій на життєдіяльність людини. Роман також порушує питання етичної відповідальності розробників технологій. Тимур, як програміст, стає прикладом того, як технічні знання можуть бути використані як на благо, так і на шкоду людству. Через його історію Кідрук звертає увагу на необхідність усвідомлення наслідків своїх дій та відповідальності за них.

Сюжет, розгортаючись на тлі драматичних подій в пустелі Атакама, показує, як технологічні збої можуть вивести з рівноваги не лише системи, але й людей, які намагаються вижити в умовах, що змінилися.

Головний герой, Тимур, відчуває глибоку відповідальність за те, що трапилося. Він не тільки програміст, але насамперед творець коду, який став причиною катастрофи. Втрата контролю над своїм творінням викликає у нього екзистенційну кризу, змушуючи переосмислити власне місце у світі. Ця внутрішня боротьба підсилюється постійним стресом та небезпекою, з якими він стикається.

Феномен втрати контролю в романі проявляється у декількох аспектах. По-перше, це технічний збій, який призводить до небезпечних ситуацій. По-друге, це емоційна та психологічна нестабільність героїв, які стикаються з новими реаліями. В умовах катастрофи люди починають

втрачати впевненість у собі, своїх силах та можливостях контролювати ситуацію. Цей стан призводить до глибокого внутрішнього конфлікту та потреби знайти новий сенс життя.

Шлях Тимура у романі – це пошук відповідей на питання, що є справжньою цінністю в житті. Умови катастрофи змушують його переосмислити свої пріоритети, відмовитися від колишніх ілюзій та знайти нову мотивацію. Цей процес є центральною темою роману, адже він демонструє, як в умовах кризи людина може знайти новий сенс життя, виходячи за межі звичного світу.

Кідрук також розглядає проблему етичної відповідальності. Тимур як розробник програмного коду стикається з моральними дилемами, які виникають у зв'язку з використанням його технологій. Відповідальність за свої дії стає ключовим аспектом його особистісного зростання. Роман ставить важливі питання про те, наскільки ми відповідальні за наслідки своїх наукових і технічних досягнень і як ці досягнення можуть вплинути на наше життя.

Психологічний тиск і страх перед невідомим є важливими елементами атмосфери роману. Герої відчувають постійну тривогу та напругу, що змушує їх діяти інстинктивно. Кідрук майстерно використовує ці почуття для створення динамічного та напруженого сюжету, що тримає читача в постійному напруженні.

5. Людина і природа: конфлікт та співпраця в епоху екологічної кризи

Взаємовідносини людини і природи в умовах сучасної екологічної кризи є актуальною темою. У романі Макса Кідрука «Бот: Гуаякільський парадокс» ця тема розкривається через долю Тіто Мелендеса, рибалки з еквадорського селища Пуерто-Лопес, який проходить шлях від традиційного рибальства до екологічно свідомої діяльності. Цей шлях ілюструє конфлікти між людськими прагненнями та природними ресурсами, а також можливості гармонійного співіснування.

На початку роману конфлікт між людиною і природою проявляється через прагнення Тіто Мелендеса збільшити улови риби для покращення фінансового стану родини. Традиційне рибальство, що базується на надмірному вилові, ставить під загрозу морські екосистеми. Тіто усвідомлює це, але намагається знайти компроміс між збереженням природи і виживанням своєї сім'ї. Зміна підходу Тіто до рибальства символізує можливості співпраці з природою. Після смерті батька і розпаду сімейного бізнесу Тіто знаходить новий шлях – морські екскурсії для

туристів. Він стає піонером екотуризму, демонструючи китів і морських птахів багатим туристам. Це приносить йому стабільний дохід і зменшує тиск на рибні ресурси.

Поворотним моментом у його свідомості стає знайомство з американським туристом, який практикує принцип «catch and release» (лови і відпускай). Ця практика, невідома Тіто раніше, стає для нього відкриттям: «Я ловлю рибу заради насолоди ловити і хочу, щоб риба була завжди. Сьогодні, і завтра, і через десять років» (Кідрук, 2015, с. 4). Цей принцип вказує на можливість збереження рибних ресурсів для майбутніх поколінь і гармонійного співіснування людини і природи.

Тема конфлікту та співпраці між людиною і природою в романі Макса Кідрука «Бот: Гуаякільський парадокс» набуває глибших значень у контексті екологічної кризи. Сюжетна лінія Тіто Мелендеса ілюструє еволюцію людської свідомості від експлуатації природних ресурсів до усвідомлення необхідності їх збереження. Роман показує, що людина не може безкарно втручатися в природні процеси. Занепокоєння Тіто, його спостереження за аномаліями в поведінці риб, розповіді інших рибалок – все це складається в картину світу, де природа реагує на порушення свого балансу. Автор підводить читача до думки, що для виживання людства необхідно переосмислити своє ставлення до природи, усвідомити свою відповідальність за екологічні зміни та діяти в напрямку збереження природних ресурсів.

У романі конфлікт між людиною і природою набуває катастрофічних масштабів через безвідповідальне використання природних ресурсів та технологій. Природні аномалії – дивна поведінка риб і масові викиди на берег – підкреслюють наслідки втручання людини у природні процеси. Це призводить до серйозних екологічних і соціальних наслідків, зокрема, до епідемії агресії серед людей, що спричинено зараженням наноагентами.

Кідрук пише про це, щоб привернути увагу до необхідності усвідомлення екологічної відповідальності та етичного використання технологій. Його роман є попередженням: безконтрольне використання ресурсів і недбале ставлення до природи можуть мати непередбачувані й руйнівні наслідки для всього людства. Він акцентує увагу на важливості виховання екологічної свідомості, сталого розвитку та гармонійного співіснування з природою.

6. Проблема відповідальності за майбутнє людства

Питання відповідальності за майбутнє людства є центральною темою багатьох науково-фантастичних творів, зокрема й технотрилерів Макса

Кідрука, адже автор розкриває численні аспекти цієї проблеми через моральні дилеми своїх героїв: постає питання – чи здатні люди, володіючи технологіями, уникнути катастрофи, яка загрожує самому існуванню людства?

У романі Кідрук майстерно поєднує науково-фантастичні елементи з реалістичними переживаннями героїв, створюючи насичений сюжет, який спонукає читача замислитися над питанням відповідальності за майбутнє планети. В основі сюжету є технологія створення роботів-ботів, здатних виконувати складні завдання без втручання людини. Ця технологія, попри всі свої переваги, несе в собі потенційну загрозу, якщо її використовувати бездумно або з корисливими намірами.

Основний конфлікт роману розгортається навколо проблеми контролю над технологіями та їх можливого впливу на навколишнє середовище і соціальні структури. Автор ставить перед читачем важливе питання: чи готове людство взяти на себе відповідальність за наслідки своїх дій? Чи зможе воно запобігти катастрофічним наслідкам, використовуючи свої знання та ресурси?

Кідрук у своєму творі зображає технологічний прогрес як двосічний меч. З одного боку, технології можуть вирішувати багато проблем, зокрема економічних і екологічних. З іншого боку, їх неналежне використання може призвести до глобальних катастроф. Роман акцентує увагу на тому, що розвиток науки та техніки має йти пліч-о-пліч із дотриманням моральних та етичних норм.

Автор показує, що відмова від відповідальності може призвести до катастрофічних наслідків. Герої роману розуміють, що кожне їхнє рішення має значення і впливає не тільки на їхнє життя, але й на майбутнє всього людства. Кідрук закликає читачів до роздумів про те, як їхні дії сьогодні можуть вплинути на майбутнє планети.

Цей символізм підсилює основний меседж роману: людство має усвідомити свою відповідальність за планету та її майбутнє. Кідрук наголошує, що технологічний прогрес не повинен здійснюватися за рахунок природного середовища та інших видів життя. Людські дії мають бути ретельно продумані, щоб уникнути катастрофічних наслідків. Персонажі роману стикаються з необхідністю приймати важливі рішення, від яких залежить не лише їхнє життя, але й доля всього світу.

Кідрук також підкреслює важливість колективних дій і співпраці у вирішенні глобальних проблем. Ситуації, з якими стикаються герої роману, показують, що окремі зусилля, хоч і важливі, не завжди достатні для подолання великих викликів. Лише об'єднавши зусилля і працюючи разом, людство може знайти рішення для найбільших проблем сучасності.

Таким чином, аналізовані нами романи Макса Кідрука є важливими літературними творами, що порушують фундаментальні питання відповідальності людства за своє майбутнє. Автор закликає до роздумів про те, як наші щоденні рішення впливають на навколишнє середовище і майбутні покоління, підкреслюючи необхідність етичного і стратегічного підходу до розвитку технологій і взаємодії з природою. Кідрук нагадує, що майбутнє людства залежить від наших сьогоднішніх дій і рішень, тому ми повинні діяти відповідально, щоб забезпечити стабільне і благополучне майбутнє для всіх.

7. Поведінка героїв у кризових ситуаціях

Технотрилери Макса Кідрука представляють читачам складні й багатопланові ситуації, у яких головні герої змушені робити екзистенційний вибір на тлі глобальних катастроф. Автор майстерно використовує науково-фантастичний сюжет, щоб показати взаємодію людини з природою, техногенні наслідки людської діяльності й психологічну боротьбу героїв за виживання та збереження своєї людяності.

На самому початку роману «Бот. Гуаякільський парадокс» перед читачем постає персоніфікована природа, яка, здається, мстить людству за його безвідповідальне ставлення. Метеорологічні катаклізми та дивна поведінка тварин і риб створюють атмосферу незворотного лиха. Ці екологічні аномалії, які виникають унаслідок потрапляння наноагентів у воду, символізують глибоку інтегрованість людини в навколишній світ, підкреслюючи, що жодна дія не проходить безслідно. Кідрук використовує ці образи, щоб показати, як людська діяльність призводить до катастрофічних наслідків для природи, а відтак і для самого людства.

Одним із ключових героїв роману є простий рибалка Тіто, який через бідність і голод змушений вибрати заражену рибу біля берега. Його фізіологічні потреби затуманюють йому голову, і, хоча він розуміє неправильність своїх дій, продовжує ловити та продавати рибу. Тіто постає перед нами як символ людини, яка, опинившись у складних життєвих обставинах, робить вибір між моральними принципами та виживанням. Його екзистенційна боротьба, виражена через внутрішні монологи та сумніви, показує, як людина може відступити від своїх переконань під тиском життєвих обставин.

Інші персонажі роману, такі як Ріно й Джеймі, стикаються зі злом і обирають повернення до Бога, що контрастує з Тіто, який втрачає віру і стає причиною нових трагедій. Помилка Тіто призводить до загибелі сотень людей, демонструючи, що індивідуальний вибір може мати

глобальні наслідки. Кідрук підкреслює, що халатне ставлення до обов'язків та безвідповідальність можуть призвести до катастрофічних подій, які впливають на все людство.

Роман також торкається теми соціальної відповідальності, показуючи, як безвідповідальність і корупція можуть призвести до масових катастроф. Вибухи насильства, що охоплюють Гуаякіль, символізують втрату моральних орієнтирів і домінування зла в людських серцях. Кідрук показує, що соціальний статус чи освіта не захищають від морального занепаду, що зло може захопити будь-кого, незалежно від його місця в суспільстві.

У центрі уваги роману «Бот. Гуаякільський парадокс» стоїть екзистенційний вибір героїв, які змушені приймати рішення в умовах глобальних катастроф. Через образи Тіто, Тимура, Ріно, та інших персонажів Кідрук досліджує, як різні люди реагують на кризу і як їхній вибір впливає на оточуючих. Роман ставить перед читачем важливі питання про відповідальність, моральність і силу людського духу в умовах екстремальних випробувань.

Тіто, який втрачає віру і стає причиною нових трагедій, символізує людину, яка піддається тиску зовнішніх обставин і втрачає свою моральну орієнтацію. Його історія показує, як легко можна скотитися до цинізму і втратити надію, коли стикаєшся з постійними труднощами. Це важливе нагадування про те, що навіть у найважчих умовах важливо зберігати людяність і віру в добро.

Ріно і Джеймі, навпаки, представляють інший тип екзистенційного вибору. Вони повертаються до Бога і знаходять у цьому сили для подолання труднощів. Їхній вибір показує, що віра і духовність можуть стати опорою у найскладніші моменти життя. Через їхні історії Кідрук підкреслює, що навіть у світі, сповненому хаосу і насильства, є місце для надії і відновлення духовних цінностей.

Лаура Дюпре – психологиня, яка глибоко розуміє людську психіку. Вона виступає як голос розуму і моральної підтримки для інших героїв: Лаура швидко розпізнає небезпеку і діє рішуче, щоб зупинити поширення епідемії. Її образ символізує інтелектуальну та емоційну стійкість, а також здатність знаходити рішення в критичних ситуаціях. Лаура представляє науковий підхід до розуміння проблем, поєднаний із гуманістичними цінностями.

Ріно, відомий як «Хедхантер», колишній найманець, який стає набожним дяконом. Його зміна від жорстокого «головоріза» до духовного наставника ілюструє можливість морального переродження. Ріно допомагає Тимуру і Лаурі боротися з новою загрозою. Його образ втілює

боротьбу між добром і злом всередині людини. Ріно є прикладом того, як духовність може стати опорою у важкі часи і допомогти у боротьбі зі злом.

Психоїстота – колективний розум ботів, що уособлює непередбачувані наслідки технологічних експериментів. Вона є антагоністом, який створює постійну загрозу для героїв. Поява психоїстоти символізує втрату людьми контролю над власними творіннями і небезпеку, яку несуть технології, що виходять з-під контролю. Її вплив на людей і тварин ілюструє, як далеко можуть зайти наукові експерименти і яку ціну доведеться за це заплатити.

Боти – діти-солдати, в мозок яких вживляли наноагенти, є центральними фігурами в обох романах. Вони уособлюють загрозу технологій за умови втрати людьми гуманності заради збагачення. Боти, керовані колективним розумом, стають інструментом агресії. Їх образ є нагадуванням про етичні межі наукових експериментів і про те, що відбувається, коли наукові досягнення використовуються без належного морального осмислення.

Ліза Джин Торнтон, агентка ФБР, уособлює закон і порядок. Її участь у розслідуванні епідемії в Гуаякілі підкреслює важливість державного контролю над небезпечними технологіями. Вона представляє зовнішню силу, яка намагається зрозуміти і зупинити загрозу, використовуючи всі доступні ресурси. Її персонаж додає сюжету додаткової напруги і підкреслює масштаб проблеми.

Образ Тимура, що бореться з наслідками своїх дій, є ключовим для розуміння екзистенційних питань, порушених у романах. Його постійна боротьба із власними страхами і відповідальністю за минулі рішення підкреслює важливість моральної стійкості та здатності до самопожертви заради інших. Автор підкреслює важливість моральної відповідальності, духовних цінностей і гуманістичних принципів у світі, де технологічний прогрес постійно ставить людину перед новими викликами.

Фінальна сцена роману, де Тимур вбиває Сліпого, є кульмінацією боротьби зла і добра. Хоча Тимур здобуває перемогу над Сліпим, автор натякає, що зло не може бути знищене повністю, адже його втілення завжди знайде новий шлях до прояву.

Роман завершується відкритим фіналом, залишаючи читача з відчуттям невизначеності: остання глава називається «Кінець?..», що вказує на можливе продовження історії. Зустріч читача з новими персонажами, близнюками з Болівії, які здаються символами нового зла, що набиратиме сили у наступній частині історії, підкреслює, що боротьба зла і добра триває постійно: «вони скидалися на пластикові ляльки... Від них несло чимось фальшивим. Непевним і лихим... очні яблука болівійців здавалися чорними» (Кідрук, 2015, с. 492, 493, 496).

Отже, у досліджених нами романах Макс Кідрук розкриває екзистенційний вибір героїв у контексті глобальних катастроф, акцентуючи на важливості моральних цінностей, людської відповідальності та необхідності боротьби зі злом у сучасному світі. Автор використовує багатоплановий науково-фантастичний сюжет для дослідження глибоких філософських питань, що робить цей твір важливим і актуальним для сучасного читача.

8. Висновки

Таким чином, у романах «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс» Макс Кідрук досліджує глибокі екзистенційні питання сучасності. Він зосереджує увагу на взаємозв'язку між технологічним прогресом, екологічними катастрофами і моральною відповідальністю. Автор підкреслює важливість духовності й моральних принципів у вирішенні сучасних проблем, закликаючи до усвідомлення наслідків своїх дій і відповідальності перед суспільством та природою.

Уведення даних творів для вивчення у закладах загальної середньої та вищої освіти може сприяти підвищенню виховання екологічної свідомості та моральної відповідальності через усвідомлення взаємодії людини з технологіями і природою, відображених у літературі.

Література

1. Кідрук М. 2015. *Бот: Гуаякільський парадокс: роман*. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
2. Кідрук М. 2016. *В чому різниця між технотрилером і науковою фантастикою*. YouTube: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aUL2yoGhmMg> (Дата звернення: 31. 05. 2024).
3. Кідрук М. 2020. *Бот: Атакамська криза: роман*. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
4. Костецька Л. О. 2015. Жанр трилера в творчості М. Кідрука. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки (літературознавство)* 16/2: с. 133–137. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2015_2_29
5. Костецька Л. О. – Курлова А. Ю. 2018. Образи-символи у романі М. Кідрука «Не озирайся і мовчи». *Молодий вчений* 1/1: с. 223–226. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(1\)_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(1)_55)
6. Лисоколенко Т. – Карпань І. – Рогова О. 2021. Український екзистенціалізм: поміж філософією та літературою. *Науково-теоретичний альманах Грані* 24/7–8: pp. 13–20. <https://doi.org/10.15421/172173>

7. Мороз О. А. 2015. Оніми в художньому дискурсі Макса Кідрука (на матеріалі роману «Твердиня»). *Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки* 1-2: с. 167-172. <https://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2569>
8. Овсяницька Г. В. 2020. Жанровий симбіоз твору М. Кідрука «Доки світло не згасне назавжди». *Українська література в просторі культури і цивілізації*. http://ukrlit-2017.blogspot.com/2020/02/blog-post_57.html (Дата звернення: 29. 05. 2024).
9. Пасько І. В. 2016. Жанрово-стильова специфіка технотрилерів Макса Кідрука. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Філологія. Літературознавство* 264/276: с. 86-91. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2016_276_264_16
10. Тиха У. І. 2012. Жанрові ігри в постмодерністському творі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна* 29: с. 366-367. <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n29/121.pdf>

References

1. Kidruk, M. 2015. *Bot: Guaiakilskyi paradoks: roman* [Bot: Guayaquil Paradox: novel]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». (In Ukrainian)
2. Kidruk, M. 2016. *V chomu riznytsia mizh tekhnotrylerom i naukovoiu fantastykoiu* [What is the difference between techno-thriller and science fiction?]. YouTube: website. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aUL2yoGhmMg> (Accessed: 31. 05. 2024). (In Ukrainian)
3. Kidruk, M. 2020. *Bot: Atakamska kryza: roman* [Bot: Atacama Crisis: novel]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». (In Ukrainian)
4. Kostetska, L. O. 2015. Zhanr tryleru v tvorchosti M. Kidruka [Thriller genre in the work of M. Kidruk]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriya: Filolohichni nauky (literaturoznavstvo)* 16/2: s. 133-137. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2015_2_29 (In Ukrainian)
5. Kostetska, L. O. – Kurlova, A. Yu. 2018. Obrazy-symvoly u romani M. Kidruka «Ne ozyraisia i movchy» [Symbolic images in M. Kidruk's novel „Don't look back and be silent”]. *Molodyi vchenyi* 1/1: s. 223-226. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(1\)_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(1)_55) (In Ukrainian)
6. Lysokolenko, T. – Karpan, I. – Rohova, O. 2021. Ukrainskyi ekzystentsializm: pomizh filosofiieiu ta literaturoiu [Ukrainian existentialism: between philosophy and literature]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani* 24/7-8: pp. 13-20. <https://doi.org/10.15421/172173> (In Ukrainian)
7. Moroz, O. A. 2015. Onimy v khudozhnomu dyskursi Maksa Kidruka (na materialii romanu «Tverdynia») [Onyms in the artistic discourse of Max Kidruk (based on the material of the novel „Fortress”)]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu. Seriya B. Humanitarni nauky* 1-2: s. 167-172. <https://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2569> (In Ukrainian)

8. Ovsianytska, H. V. 2020. Zhanrovyi symbioz tvoriv M. Kidruka «Doky svitlo ne zghasne nazavzhdy» [Genre symbiosis of M. Kidruk's work „Until the light goes out forever”]. *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii*. http://ukrlit-2017.blogspot.com/2020/02/blog-post_57.html (Accessed: 29. 05. 2024). (In Ukrainian)
9. Pasko, I. V. 2016. Zhanrovo-stylova spetsyfika tekhnotryleriv Maksa Kidruka [Genre and style specifics of Max Kidruk's techno-thrillers]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiia»*. Seriia: *Filolohiia. Literaturyznavstvo* 264/276: s. 86–91. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2016_276_264_16 (In Ukrainian)
10. Tykha, U. I. 2012. Zhanrovi ihry v postmodernistskomu tvoriv [Genre games in postmodern literature]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriia: *Filolohichna* 29: s. 366–367. <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n29/121.pdf> (In Ukrainian)

Екзистенційний вибір героїв на тлі глобальних катастроф у технотрилерах Макса Кідрука «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс»

Віраг Емеше. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, кафедра філології, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти. virag.emese.m23un@kmf.org.ua.

Чонка Тетяна, кандидат філологічних наук. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, кафедра філології, доцент. chonka.tetyana@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0002-5567-813X.

У пропонованій статті досліджено екзистенційну проблематику романів Макса Кідрука «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс», зокрема: мотиви абсурдності існування, відчуження, свобода вибору, відповідальності за свій вибір, страх перед смертю, пошуки сенсу життя та автентичності.

Здійснено детальний розгляд символічних елементів, мотивів і тем, що формують екзистенційну свідомість персонажів у контексті сучасних технологічних і екологічних викликів; підкреслено роль технологій як центрального аспекту сучасної екзистенційної кризи. Проаналізовано вплив технологічних утопій та катастроф на людську свідомість та моральний вибір в літературній інтерпретації та філософських підходів до аналізу творів, що дозволяє глибше зрозуміти взаємодію людини з технологічним прогресом і природним середовищем, висвітлених у сучасній літературі.

У ході дослідження було визначено, що екзистенційна проблематика займає важливе місце у літературі ХХ століття і зберігає свою актуальність у сучасній літературі.

Макс Кідрук, український письменник, відомий своїми технотрилерами, розкриває в них актуальні для людства екзистенційні проблеми: мотив технологічної загрози пронизує обидва досліджувані романи («Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс»), відображаючи страх перед неконтрольованим використанням новітніх технологій. Автор порушує питання

етичності наукових експериментів і можливих наслідків для людства. Мотив морального вибору також є центральним у творах Кідрука. Герої змушені приймати складні рішення, що впливають на їхнє життя і життя інших людей; автор підкреслює важливість моральних принципів у сучасному світі.

Тематика взаємодії людини з природою є актуальною в обох романах. Кідрук показує, як людська діяльність може призвести до серйозних екологічних катастроф, наголошуючи на необхідності виховання екологічної свідомості та відповідальності перед довіллям. Автор порушує проблеми про природу свідомості і межі наукових експериментів, змушуючи читача замислитися над етичними аспектами технологічного прогресу.

Отже, обидва твори Кідрука розглядають глибокі екзистенційні питання про природу зла, людську відповідальність і вплив технологій на суспільство. Вони підкреслюють, що цивілізація може як підносити, так і руйнувати людську духовність, і закликають до усвідомлення наслідків своїх дій. Спільна воля всіх людей може зупинити абсолютне зло і його панування на землі, але для цього кожен мусить боротися зі своїми внутрішніми демонами і робити морально відповідальний вибір.

Ключові слова: екзистенціалізм, вибір та відповідальність, Макс Кідрук, технотрилер.

Existential choice of heroes against the background of global disasters in Max Kidruk's techno-thrillers "Bot: Atacama Crisis" and "Bot: Guayaquil Paradox"

Emese Virág. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, MA student. virag.emese.m23un@kmf.org.ua.

Tetyána Csonka, candidate of philological sciences. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, associate professor. chonka.tetyana@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0002-5567-813X.

The proposed article examines the existential issues of Max Kidruk's novels "Bot: Atacama Crisis" and "Bot: Guayaquil Paradox", in particular: motifs of the absurdity of existence, alienation, freedom of choice, responsibility for one's choice, fear of death, the search for the meaning of life and authenticity.

A detailed examination of the symbolic elements, motives and themes that form the existential consciousness of the characters in the context of modern technological and environmental challenges is carried out; the role of technology as a central aspect of the modern existential crisis is emphasized. The impact of technological utopias and catastrophes on human consciousness and moral choice in literary interpretation and philosophical approaches to the analysis of literary works is investigated, which allows for a deeper understanding of the interaction of man with technological progress and the natural environment, highlighted in modern literature.

In the course of the research, it was determined that existential issues occupy an important place in the literature of the 20th century and retain their relevance in modern literature.

Max Kidruk, a Ukrainian writer known for his techno-thrillers, reveals in his novels different existential problems relevant to humanity: the motif of technological threat permeates both novels under study (“Bot: Atacama Crisis” and “Bot: Guayaquil Paradox”), reflecting the fear of the uncontrolled use of the latest technologies. The author raises the question of the ethics of scientific experiments and possible consequences for humanity. The motif of moral choice is also central to Kidruk’s works. Heroes are forced to make difficult decisions that affect their lives and the lives of other people; the author emphasizes the importance of moral principles in the modern world.

The theme of human interaction with nature is relevant in both novels. Kidruk shows how human activities can lead to serious ecological disasters, emphasizing the need to raise environmental awareness and responsibility. The author raises issues about the nature of consciousness and the limits of scientific experiments, forcing the reader to think about the ethical aspects of technological progress.

Consequently, both of Kidruk’s works address deep existential questions about the nature of evil, human responsibility, and the impact of technology on society. They emphasize that civilization can both elevate and destroy human spirituality, and call for awareness of the consequences of one’s actions. The common will of all people can stop absolute evil and its rule on earth, but for this everyone must fight their inner demons and make morally responsible choices.

Keywords: *existentialism, choice and responsibility, Max Kidruk, techno-thriller.*

A globális katasztrófák hatása a hősök egzisztenciális választására Maksz Kidruk „Бот: Атакамська криза” és „Бот: Гуаякільський парадокс” c. techno-thrillerében

Virág Emese. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, MA-hallgató. virag.emese.m23un@kmf.org.ua.

Csonka Tetyána, a filológiai tudományok kandidátusa. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, docens. chonka.tetyana@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0002-5567-813X.

Jelen tanulmány Maksz Kidruk regényeinek egzisztencialista problematikáját vizsgálja a „Бот: Атакамська криза” és „Бот: Гуаякільський парадокс” című könyveiben, különös tekintettel a létabszurditásának, az elidegenedésnek, a választás szabadságának és felelőségének, a halálfélelemnek, az élet értelme keresésének és az autentikusságnak a motívumaira.

Részletesen megvizsgáljuk azokat a szimbolikus elemeket, motívumokat és témákat, amelyek a modern technológiai és környezeti kihívások összefüggésében alakítják a szereplők egzisztenciális tudatát; úgy véljük, a technológia szerepe a modern egzisztenciális válság központi aspektusaként kap hangsúlyt. A techno-utópiák és katasztrófák emberi tudatosságra és erkölcsi döntésekre gyakorolt hatását a művek irodalmi és filozófiai megközelítésében elemezzük, ami így lehetővé teszi az ember, a

technikai fejlődés és a természet kölcsönhatásának mélyebb megértését a kortárs irodalomban. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy az egzisztenciális kérdések fontos helyet foglalnak el a huszadik századi irodalomban, és a kortárs irodalomban is relevánsak maradnak.

Maksz Kidruk, a techno-thrillereiről ismert ukrán író regényeiben az emberiséget érintő egzisztenciális problémákat tárja fel. A technológiai fenyegetés motívuma mindkét vizsgált regényt („Бот: Атакамська криза” és „Бот: Гуаякільський парадокс”) áthatja, tükrözve a legújabb technológiák használata és ellenőrizhetetlensége miatt érzett félelmet. Az író felveti a tudományos kísérletek etikusságának és az emberiségre gyakorolt lehetséges következményeknek a kérdését. Az erkölcsi választás motívuma szintén központi szerepet játszik Kidruk műveiben. A szereplők nehéz döntéseket kénytelenek hozni, amelyek hatással vannak a saját és mások életére; az író hangsúlyozza az erkölcsi elvek fontosságát a modern világban.

Mindkét regényben fontos az ember és a természet közötti kölcsönhatás tematizálása. Kidruk bemutatja, hogy az ember tevékenysége hogyan vezethet súlyos környezeti katasztrófákhoz, miközben kiemeli a környezettudatosság és a környezet iránti felelősségvállalás előmozdításának szükségességét. Az író kérdéseket vet fel a tudat természetéről és a tudományos kísérletezés korlátairól, arra ösztönözve az olvasót, hogy elgondolkodjon a technológiai fejlődés etikai aspektusain.

Összefoglalva: Kidruk mindkét kiemelt műve mély egzisztenciális kérdéseket feszeget a gonosz természetéről, az emberi felelőségről és a technológia társadalomra gyakorolt hatásáról. A művek hangsúlyozzák, hogy a civilizáció egyszerre képes felemelni és elpusztítani az emberi szellemiséget, és felszólítanak arra, hogy tetteink következményeit tudatosítani kell. Az emberiség közös akarata képes lehet megállítani az abszolút gonoszt és annak uralmát a földön, de ehhez mindenkinek meg kell küzdenie belső démonaival és erkölcsileg felelős döntéseket kell hoznia.

Kulcsszavak: egzisztencializmus, választás és felelősség, Maksz Kidruk, techno-thriller.